

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 17ης Φεβρουαρίου 2005 *

Στην υπόθεση C-134/03,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε ο Giudice di pace di Genova-Voltri (Ιταλία), με απόφαση της 10ης Μαρτίου 2003, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 25 Μαρτίου 2003, στο πλαίσιο της δίκης

Viacom Outdoor Srl

κατά

Giotto Immobilier SARL,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Rosas (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, A. Borg Barthet, J.-P. Puissochet, J. Malenovský και U. Lõhmus, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

γενική εισαγγελέας: J. Kokott
γραμματέας: L. Hewlett, κυρία υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 9ης Σεπτεμβρίου 2004,

έχοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η Viacom Outdoor Srl, εκπροσωπούμενη από τον B. O'Connor, solicitor, και την F. Filpo, avvocato,

- η Giotto Immobilier SARL, εκπροσωπούμενη από τον G. Travaglino, avvocato,

- η Ιταλική Δημοκρατία, εκπροσωπούμενη από τον I. M. Braguglia, επικουρούμενο από τον O. Fiumara, avvocato dello Stato,

- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον P. Oliver και την K. Banks, επικουρούμενος από την M. Bay, avvocato,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 28ης Οκτωβρίου 2004,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως έχει σχέση με την ερμηνεία των άρθρων 49 ΕΚ, 82 ΕΚ, 86 ΕΚ, 87 ΕΚ και 88 ΕΚ.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς εκ συμβάσεως μεταξύ της Viacom Outdoor Srl (στο εξής: Viacom), με έδρα το Μιλάνο (Ιταλία), και της Giotto Immobilier SARL (στο εξής: Giotto), με έδρα τη Menton (Γαλλία).

Η διαφορά της κύριας δίκης

- 3 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι η Giotto ασχολείται με πωλήσεις ακινήτων στη Γαλλία και ότι, κατόπιν συμβάσεως υπογραφείσας στις 9 Σεπτεμβρίου 2000, ανέθεσε στη Viacom (γνωστή προηγουμένως υπό την επωνυμία Società Manifesti Affissioni SpA) να τοποθετήσει για λογαριασμό της διαφημιστικές αφίσες στην περιφέρεια του Δήμου της Γένοβας (Ιταλία). Οι αποτελούσες το αντικείμενο της συμβάσεως αυτής υπηρεσίες παρασχέθηκαν από τη Viacom, κατά τη διάρκεια του Οκτωβρίου του 2000.
- 4 Η μεταξύ της Viacom και της Giotto διαφορά έχει σχέση με την εκ μέρους της τελευταίας άρνηση να καταβάλει στην πρώτη το ποσό των 439 385 ιταλικών λιρών (ITL), δηλαδή 226,92 ευρώ, ποσό που είχε καταβληθεί στον Δήμο της Γένοβας ως «imposta comunale sulla pubblicità» (δημοτικός φόρος διαφήμισης). Σύμφωνα με τη συναφθείσα μεταξύ των δύο διαδίκων σύμβαση, εκτός από το κόστος της παροχής υπηρεσιών, η Giotto δεσμεύτηκε να καταβάλει στη Viacom τις «ειδικές και διαπιστωμένες επιβαρύνσεις» στις οποίες η τελευταία είχε υποβληθεί στο πλαίσιο

της πραγματοποιήσεως της εν λόγω παροχής. Παρ' όλ' αυτά, ενώπιον του δικάζοντος τη σχετική διαφορά δικαστηρίου, του Giudice di pace di Genova-Voltri (Ιταλία), η Giotto υποστηρίζει ότι οι διατάξεις του ιταλικού δικαίου που θεσπίζουν και διέπουν τον δημοτικό φόρο διαφημίσεως αντίκεινται προς το κοινοτικό δίκαιο, ιδίως προς την ελευθερία παροχής υπηρεσιών που προβλέπεται από το άρθρο 49 ΕΚ καθώς και προς τους κανόνες περί ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 82 ΕΚ, 86 ΕΚ, 87 ΕΚ και 88 ΕΚ.

Το εθνικό νομικό πλαίσιο

5 Ο δημοτικός φόρος διαφημίσεως και τα δικαιώματα αφισοκολλήσεως διέπονται από το decreto legislativo n° 507 — Revisione ed armonizzazione dell'imposta comunale sulla pubblicità e del diritto sulle pubbliche affissioni (νομοθετικό διάταγμα αριθ. 507 — Αναθεώρηση και εναρμόνιση του δημοτικού φόρου διαφημίσεως και των δικαιωμάτων αφισοκολλήσεως) της 15ης Νοεμβρίου 1993 (τακτικό συμπλήρωμα της *GLIRI* αριθ. 288, της 9ης Δεκεμβρίου 1993, στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 507/93), όπως αυτό ίσχυε κατά τον χρόνο της διαφοράς της κύριας δίκης.

6 Το άρθρο 1 του νομοθετικού διατάγματος 507/93 ορίζει:

«Η διαφήμιση σε ανοικτούς χώρους και οι δημόσιες αφισοκολλήσεις υπόκεινται, σύμφωνα με τις διατάξεις των ακόλουθων άρθρων, αντιστοίχως, σε φορολογική επιβάρυνση ή στην καταβολή δικαιωμάτων υπέρ του δήμου στου οποίου την περιφέρεια αυτές πραγματοποιούνται.»

7 Το άρθρο 3 του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος προβλέπει:

«1. Ο δήμος υποχρεούται να θεσπίσει ρύθμιση για την εφαρμογή του φόρου διαφημίσεως και για την παροχή της υπηρεσίας αφισοκολλήσεως.

2. Στο πλαίσιο της ρυθμίσεως αυτής, ο δήμος καθορίζει τον τρόπο κατά τον οποίο θα γίνεται η διαφήμιση και μπορεί να περιορίζει και να απαγορεύει, ενόψει του δημοσίου συμφέροντος, ορισμένες ειδικότερες μορφές διαφήμισεως.

3. Η ρύθμιση αυτή πρέπει, εν πάση περιπτώσει, να καθορίζει τον τύπο και το ύψος των διαφημιστικών εγκαταστάσεων, τις σχετικές με τη χορήγηση της αδείας εγκαταστάσεως λεπτομέρειες καθώς και τα κριτήρια για την πραγματοποίηση του γενικού σχεδίου των εγκαταστάσεων. Πρέπει επίσης να προβλέπει την κατανομή των επιφανειών των δημόσιων εγκαταστάσεων που προορίζονται για θεσμικού, κοινωνικού ή εν πάση περιπτώσει μη έχοντος οικονομική χροιά τύπου αφισοκολλήσεων και αυτές που προορίζονται για εμπορικού χαρακτήρα αφισοκολλήσεις, καθώς και την επιφάνεια των εγκαταστάσεων που παρέχονται σε ιδιώτες για απευθείας αφισοκολλήσεις.

[...]»

- 8 Το άρθρο 5, παράγραφος 1, αυτού του νομοθετικού διατάγματος καθορίζει τη γενεσιουργό αιτία του φόρου διαφήμισεως:

«Η μετάδοση διαφημιστικών μηνυμάτων που γίνεται μέσω οπτικών ή ακουστικών μορφών επικοινωνίας, διαφορετικών από αυτές που υπόκεινται στην καταβολή δικαιωμάτων αφισοκολλήσεως, σε δημόσιους ή ανοικτούς στο κοινό χώρους ή σε ορατά από τους χώρους αυτούς σημεία, υπόκειται στον φόρο διαφήμισεως που προβλέπεται από το παρόν διάταγμα.»

- 9 Σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, του νομοθετικού διατάγματος 507/93, υπόκειται στον φόρο «οποιοσδήποτε διαθέτει υπό οποιαδήποτε ιδιότητα το μέσο

διά του οποίου μεταδίδεται το διαφημιστικό μήνυμα». Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, το πρόσωπο που παράγει ή πωλεί το εμπόρευμα ή παρέχει την υπηρεσία που αποτελεί το αντικείμενο της διαφημίσεως είναι αλληλεγγύως υπόχρεο στην καταβολή του φόρου.

- 10 Η καταβολή του φόρου διέπεται από το άρθρο 9 του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος. Η παράγραφος 7 του εν λόγω άρθρου έχει ως εξής:

«Όταν η διαφήμιση γίνεται επί υποθεμάτων τοποθετημένων επί αντικειμένων που ανήκουν ή έχουν δοθεί προς χρήση στο δήμο, η εφαρμογή του φόρου διαφημίσεως δεν αποκλείει και αυτήν του φόρου καταλήψεως δημοσίων χώρων ούτε την καταβολή δικαιωμάτων για μίσθωση ή παραχώρηση, ληφθέντος υπόψη ότι τα τελευταία πρέπει να είναι ανάλογα προς την πραγματική κατάληψη του δημοσίου χώρου από το διαφημιστικό υπόθεμα.»

- 11 Εξάλλου, όσον αφορά την υπηρεσία δημόσιας αφισοκολλήσεως, το άρθρο 18 του νομοθετικού διατάγματος 507/93 ορίζει:

«1. Η υπηρεσία δημόσιας αφισοκολλήσεως σκοπεί στο να διασφαλίζεται ειδικώς η τοποθέτηση, από τον δήμο, επί υποθεμάτων που προορίζονται για τον σκοπό αυτό, όλων των τύπων αφισών που περιέχουν ανακοινώσεις θεσμικού, κοινωνικού ή, εν πάση περιπτώσει, μη έχοντος οικονομική χροιά χαρακτήρα, ή, ενδεχομένως, και στο μέτρο που έχει τεθεί με τις μνημονευόμενες στο άρθρο 3 ρυθμιστικές διατάξεις, μηνυμάτων μεταδιδόμενων στο πλαίσιο της ασκήσεως οικονομικών δραστηριοτήτων.

2. Η υπηρεσία πρέπει να λειτουργεί υποχρεωτικώς στους δήμους που διαθέτουν, στις 31 Δεκεμβρίου του προτελευταίου έτους που προηγείται του τρέχοντος, μόνιμωσ κατοικούντα πληθυσμό άνω των τριών χιλιάδων ατόμων· στους λοιπούς δήμους, η υπηρεσία αυτή είναι προαιρετική.

3. Η επιφάνεια των προοριζομένων για δημόσιες αφισοκολλήσεις εγκαταστάσεων πρέπει να καθορίζεται με δημοτική ρύθμιση κατ' αναλογίαν του αριθμού των κατοίκων και, εν πάση περιπτώσει, δεν πρέπει να είναι κατώτερη των 18 τετραγωνικών μέτρων ανά τμήμα χιλίων κατοίκων όσον αφορά τους δήμους των οποίων ο πληθυσμός είναι ανώτερος των τριάντα χιλιάδων κατοίκων και των δώδεκα τετραγωνικών μέτρων όσον αφορά τους λοιπούς δήμους.»

- 12 Το άρθρο 19, παράγραφος 1, αυτού του νομοθετικού διατάγματος προβλέπει την καταβολή τέλους αφισοκολλήσεως:

«Η τοποθέτηση δημοσίων αφισών υπόκειται στην αλληλέγγυο καταβολή, από τον αιτούντα την υπηρεσία και από το πρόσωπο προς το συμφέρόν του οποίου ζητείται η υπηρεσία, δικαιωμάτων περιλαμβανόντων τον φόρο διαφημίσεως, υπέρ του δήμου που προβαίνει στην εκτέλεσή της.»

- 13 Στον Δήμο της Γένοβας, οι διατάξεις του νομοθετικού διατάγματος 507/93 τέθηκαν σε εφαρμογή με το nuovo regolamento per l'applicazione dell'imposta sulla pubblicita e per l'effettuazione del servizio delle pubbliche affissione (νέα ρύθμιση για την εφαρμογή του φόρου διαφημίσεως και την παροχή της υπηρεσίας δημοσίας αφισοκολλήσεως) που θεσπίστηκε με απόφαση του Δήμου της 21ης Δεκεμβρίου 1998. Η δημοτική ρύθμιση τροποποιήθηκε το 1999 και ακολούθως, το 2000, αντικαταστάθηκε από ρύθμιση θεσπισθείσα με απόφαση του Δήμου της 26ης Μαρτίου 2001.

Η προηγηθείσα της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως διαδικασία και τα υποβληθέντα στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα

- 14 Στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, ο Giudice di pace di Genova-Voltri υπέβαλε στο Δικαστήριο, με απόφαση της 9ης Απριλίου 2002, μια πρώτη αίτηση

εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 2 ΕΚ, 3, παράγραφος 1, στοιχεία α', β', και γ', ΕΚ, 23 ΕΚ, 27, στοιχεία α', β' και δ', ΕΚ, 31, παράγραφοι 1 και 3, ΕΚ, 49 ΕΚ, 50 ΕΚ, 81 ΕΚ, 82 ΕΚ, 86 ΕΚ και 87 ΕΚ.

- 15 Με διάταξη της 8ης Οκτωβρίου 2002, C-190/02, Viacom (Συλλογή 2002, σ. I-8287), το Δικαστήριο έκρινε την αίτηση αυτή απαράδεκτη. Πρώτον, διαπίστωσε, με τις σκέψεις 13 έως 21 της διατάξεώς του, ότι η απόφαση περί παραπομπής δεν περιελάμβανε επαρκή στοιχεία ώστε να καθίσταται δυνατή μια χρήσιμη για το εθνικό δικαστήριο ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου. Στη συνέχεια, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι τα υποβληθέντα από τον Giudice di pace ερωτήματα ήταν προδήλως απαράδεκτα για τον λόγο κυρίως ότι το εθνικό δικαστήριο δεν είχε διευκρίνισει, στην ίδια την απόφαση περί παραπομπής, το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, τους λόγους που το ώθησαν στο να προβληματιστεί σχετικά με την ερμηνεία ορισμένων συγκεκριμένων κοινοτικών διατάξεων καθώς και τον σύνδεσμο που υφίστατο μεταξύ αυτών των διατάξεων και της εφαρμοστέας στην εν λόγω διαφορά εθνικής νομοθεσίας (προπαρατεθείσα διάταξη Viacom, σκέψεις 24 και 26).
- 16 Με απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2002, ο Giudice di pace αποφάσισε να συνεχίσει την εκδίκαση της διαφοράς της κύριας δίκης. Αφού άκουσε τις απόψεις των διαδίκων, έκρινε ότι εξακολουθούσαν να υφίστανται ορισμένοι από τους λόγους που είχαν επιβάλει την προηγούμενη αίτηση προς το Δικαστήριο για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως κι ότι έπρεπε να του υποβάλει νέα αίτηση, περιοριζόμενη στην ερμηνεία των διατάξεων της Συνθήκης ΕΚ σχετικά με την ελευθερία παροχής υπηρεσιών και τον ανταγωνισμό. Κατόπιν αυτού, το εν λόγω εθνικό δικαστήριο προσπάθησε να διορθώσει τις ελλείψεις σχετικά με τα παρασχεθέντα στο Δικαστήριο στοιχεία και να διασαφηνίσει καλύτερα, στη νέα απόφαση περί παραπομπής, τις πραγματικές και νομικές περιστάσεις της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 17 Όσον αφορά τη λυσιτέλεια, για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, των ερωτημάτων που έχουν τεθεί με αυτή τη νέα απόφαση, ο Giudice di pace διευκρινίζει ότι ενδεχόμενη ασυμβατότητα με τη Συνθήκη των εθνικών διατάξεων που διέπουν τον φόρο διαφημίσεως και τα δικαιώματα αφισοκολλησεως θα συνεπαγόταν τον παράνομο χαρακτήρα ή την αδυναμία εφαρμογής των εν λόγω διατάξεων και θα στερούσε βάσεως την αξίωση της Viacom για πληρωμή, αξίωση η οποία θα έπρεπε, όπως είναι επόμενο, να απορριφθεί.

18 Μετά το πέρας της νομικής αναλύσεώς του, ο Giudice di pace συνοψίζει ως εξής τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε:

«— κατ' εφαρμογή του καθεστώτος που προβλέπεται από το νομοθετικό διάταγμα 507/93 και τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις του καθώς και από τις εκτελεστικές δημοτικές ρυθμίσεις, οι δήμοι, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοικήσεως, αποτελούν δημόσιες επιχειρήσεις οι οποίες ασκούν, εν προκειμένω, οικονομική δραστηριότητα (τοποθέτηση αφισών).

— η ασκούμενη δραστηριότητα (τοποθέτηση αφισών) αποτελεί οικονομική δραστηριότητα διενεργούμενη κατά τρόπο ανταγωνιστικό έναντι των ιδιωτών και δυνάμενη να επηρεάζει το ενδοκοινοτικό εμπόριο.

— κατόπιν των ανωτέρω, είναι λογικό να νοηθεί ότι τα δικαιώματα και ο αποτελών μέρος αυτών φόρος, που εισπράττονται από τους δήμους κατά τη διαχείριση της υπηρεσίας αυτής, αποτελούν ειδικά δικαιώματα κατά την έννοια του άρθρου 86 ΕΚ.

— επομένως, υφίστανται σοβαρές αμφιβολίες ως προς το εάν το επίμαχο καθεστώς είναι συμβατό με το κοινοτικό δίκαιο· ενδεχόμενη ασυμβατότητα του εν λόγω καθεστώτος θα συνεπαγόταν τον παράνομο χαρακτήρα αυτού του τμήματος του αιτήματος πληρωμής των πραγματοποιηθεισών από την Viacom υπέρ της Giotto υπηρεσιών, στερώντας έτσι βάσεως το κύριο αίτημα, αντικείμενο της υπό κρίση διαφοράς, της ενάγουσας.»

19 Κατόπιν αυτών, ο Giudice di pace di Genova-Voltri αποφάσισε την αναστολή της ενώπιόν του διαδικασίας και την υποβολή στο Δικαστήριο των ακολούθων προδικαστικών ερωτημάτων:

«1) Μήπως η παραχώρηση σε δημόσια επιχείρηση (δήμοι) της διαχείρισεως φόρου και δικαιωμάτων όπως τα εξεταζόμενα που έχουν σχέση με μια αγορά η οποία αποτελεί ουσιώδες μέρος της κοινής αγοράς και εντός της οποίας αυτή η δημόσια επιχείρηση ενεργεί ως κατέχουσα δεσπόζουσα θέση αντίκειται προς:

α) την εφαρμογή των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 86 ΕΚ και 82 ΕΚ·

β) την εφαρμογή των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 86 ΕΚ και 49 ΕΚ;

2) Μήπως η χορήγηση σ' αυτή τη δημόσια επιχείρηση του προϊόντος των εν λόγω φόρου και δικαιωμάτων αντίκειται προς:

α) την εφαρμογή των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 86 ΕΚ και 82 ΕΚ·

β) την εφαρμογή των άρθρων 87 ΕΚ και 88 ΕΚ, στο μέτρο που η χορήγηση αυτή αποτελεί παράνομη (μη γνωστοποιηθείσα) και ασύμβατη με την κοινή αγορά κρατική ενίσχυση;»

Επί του παραδεκτού των προδικαστικών ερωτημάτων

- 20 Η Ιταλική Κυβέρνηση εκφράζει αμφιβολίες ως προς το παραδεκτό της αιτήσεως για έκδοση προδικαστικής απόφασεως εκτιμώντας, ειδικότερα, ότι στην απόφαση περί παραπομπής δεν περιγράφεται επαρκώς το πραγματικό πλαίσιο της υποθέσεως της κύριας δίκης. Με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατέληξε επίσης στο συμπέρασμα ότι η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής απόφασεως είναι, στο σύνολό της, απαράδεκτη, λόγω των διαφόρων κενών, αντιφάσεων και αμφισημιών που παρουσιάζει η απόφαση περί παραπομπής. Το περιγραφόμενο στην απόφαση αυτή πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο είναι τόσο ασαφές ώστε η Επιτροπή δεν μπορεί να προτείνει στο Δικαστήριο απαντήσεις καλύπτουσες την ουσία των προδικαστικών ερωτημάτων. Παρ' όλ' αυτά, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή έκρινε ότι, κατόπιν ορισμένων διασαφήνι-σεων, που έγιναν από τους διαδίκους της κύριας δίκης και από την Ιταλική Κυβέρνηση, με τις παρατηρήσεις τους και τις απαντήσεις τους σε γραπτές ερωτήσεις του Δικαστηρίου, κατέστη στο εξής δυνατό να δοθεί λυσιτελής απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 49 ΕΚ και 87 ΕΚ.
- 21 Επιβάλλεται, ευθύς εξαρχής, να σημειωθεί ότι, αντίθετα προς την αίτηση για προδικαστική απόφαση επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα διάταξη *Viacom*, από την απόφαση περί παραπομπής δεν προκύπτει κατά τρόπο εμφανή ότι ο *Giudice di pace* παρέλειψε να παράσχει στο Δικαστήριο επαρκή στοιχεία σχετικά με τους λόγους που τον ώθησαν να προβληματιστεί σχετικά με την ερμηνεία ορισμένων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου και με τον σύνδεσμο που υφίσταται μεταξύ αυτών των διατάξεων και της διέπουσας τη διαφορά εθνικής νομοθεσίας. Πράγματι, στην απόφαση αυτή, το αιτούν δικαστήριο ρητώς αναφέρει ότι θεωρεί ότι η εκ μέρους του Δικαστηρίου ερμηνεία των διατάξεων της Συνθήκης σχετικά με την ελευθερία παροχής υπηρεσιών (άρθρο 49 ΕΚ), με τη χορήγηση ειδικών και αποκλειστικών δικαιωμάτων (άρθρα 86 ΕΚ και 82 ΕΚ) και τη χορήγηση κρατικών ενισχύσεων (άρθρα 87 ΕΚ και 88 ΕΚ) είναι αναγκαία στο μέτρο που, σε περίπτωση που οι διέπουσες τον φόρο διαφημίσεως και τα δικαιώματα αφισοκολλήσεως εθνικές διατάξεις κρίνονταν ασύμβατες με τις σχετικές κοινοτικές διατάξεις, οι θεσπισθείσες από την ιταλική νομοθεσία υπέρ του Δήμου της Γένοβας επιβαρύνσεις θα έπρεπε να θεωρηθούν παράνομες και, κατά συνέπεια, η αξίωση της *Viacom* για καταβολή θα στερούνταν νομικής βάσεως και θα έπρεπε να απορριφθεί.

- 22 Παρ' όλ' αυτά, σύμφωνα με τη νομολογία, για να μπορέσει το Δικαστήριο να δώσει λυσιτελή απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί πρέπει το εθνικό δικαστήριο να έχει, επί πλέον, προσδιορίσει το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονται τα ερωτήματα αυτά ή, τουλάχιστον, να έχει διασαφηνίσει τις πραγματικές συγκυρίες επί των οποίων βασίζονται τα εν λόγω ερωτήματα (η προπαρατεθείσα διάταξη Viacom, σκέψη 15, και η παρατιθέμενη σ' αυτή νομολογία).
- 23 Προκειμένου να κριθεί αν τα παρασχεθέντα από τον Giudice di pace στοιχεία ικανοποιούν τις επιταγές αυτές, πρέπει να ληφθεί υπόψη η φύση και το περιεχόμενο των τεθέντων ερωτημάτων. Στο μέτρο που η απαίτηση ακρίβειας σχετικά με το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο έχει ιδιαίτερη σημασία όσον αφορά τον τομέα του ανταγωνισμού που χαρακτηρίζεται από περίπλοκες πραγματικές και νομικές καταστάσεις (προπαρατεθείσα διάταξη Viacom, σκέψη 22, καθώς και η παρατιθέμενη σ' αυτή νομολογία), πρέπει να εξετασθεί, πρώτον, το ζήτημα αν η διάταξη περί παραπομπής παρέχει επαρκή στοιχεία που να επιτρέπουν στο Δικαστήριο να δώσει λυσιτελείς απαντήσεις στα ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 82 ΕΚ, 86 ΕΚ, 87 ΕΚ και 88 ΕΚ.
- 24 Όσον αφορά το κανονιστικό πλαίσιο, διαπιστώνεται ότι, παρά τις αμφίσημες και αντιφατικές αναφορές στις εκτελεστικές του νομοθετικού διατάγματος 507/93 διατάξεις που θεσπίστηκαν από τον Δήμο της Γένοβας, στην απόφαση περί παραπομπής περιγράφονται, κατά τρόπο αρκούντως σαφή και πλήρη, οι διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας που έχουν σημασία για την εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων. Πράγματι, όπως και η γενική εισαγγελέας έχει επισημάνει στο σημείο 39 των προτάσεών της, οι διατάξεις του νομοθετικού διατάγματος 507/93, που εφαρμόζονται σε εθνική κλίμακα, είναι αυτές που αποτελούν τα ουσιώδη στοιχεία του ασκούντος επιρροή νομικού πλαισίου, δοθέντος ότι οι δημοτικές ρυθμίσεις απλώς χρησιμεύουν για τη διευκρίνιση ορισμένων από τις διατάξεις αυτές. Μεταξύ των ουσιωδών στοιχείων αυτού του νομικού πλαισίου περιλαμβάνονται, ιδίως, οι διατάξεις για την είσπραξη του δημοτικού φόρου διαφημίσεως και/ή των δικαιωμάτων αφισοκολλήσεως, αυτές που καθορίζουν τους στόχους της υπηρεσίας δημοσίας αφισοκολλήσεως και αυτές που παρέχουν στους δήμους την εξουσία να ρυθμίζουν την εφαρμογή του φόρου διαφημίσεως και την παροχή της υπηρεσίας αφισοκολλήσεως.

- 25 Αντιθέτως, προκειμένου περί του πραγματικού πλαισίου, διαπιστώνεται ότι η απόφαση περί παραπομπής δεν παρέχει τα στοιχεία που είναι αναγκαία για να μπορέσει το Δικαστήριο να απαντήσει λυσιτελώς στα προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 86 ΕΚ και 82 ΕΚ.
- 26 Πρέπει να υπομνησθεί ότι αυτές οι διατάξεις της Συνθήκης απαγορεύουν, κατ' αρχήν, στα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ μέτρα επιτρέποντα στις δημόσιες επιχειρήσεις καθώς και σ' αυτές στις οποίες χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα να εκμεταλλεύονται κατά τρόπο καταχρηστικό δεσπόζουσα θέση στην κοινή αγορά ή σε ουσιώδες τμήμα αυτής.
- 27 Όπως υπογράμμισε η γενική εισαγγελέας στη σκέψη 44 των προτάσεών της, η οριοθέτηση της έχουσας εν προκειμένω σημασία αγοράς με βάση το προϊόν και τη γεωγραφική περιοχή, καθώς και ο υπολογισμός των μεριδίων αγοράς που διαθέτουν οι διάφορες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην αγορά αυτή, αποτελούν το σημείο αφετηρίας για κάθε εκτίμηση καταστάσεως από πλευράς δικαίου του ανταγωνισμού.
- 28 Εν προκειμένω, ο *Giudice di pace* περιορίστηκε στην παροχή ορισμένων ενδείξεων σχετικών με τις υπηρεσίες τοποθετήσεως αφισών ή διαθέσεως διαφημιστικών χώρων που παρέχονται από τους δήμους, δηλώνοντας ότι αυτές οι υπηρεσίες είναι απόλυτα εναλλάξιμες με αυτές που προσφέρονται από τους ιδιώτες επιχειρηματίες. Ωστόσο, από τα στοιχεία αυτά δεν προκύπτει ότι οι προσφεύγοντες στις υπηρεσίες της δημοσίας αφισοκολλησεως πελάτες αντιστοιχούν πράγματι σε αυτούς που απευθύνονται σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, ιδίως όσον αφορά τον εμπορικό ή μη χαρακτήρα του περιεχομένου των διαφημιστικών εκστρατειών τους και του διατιθέμενου για τον σκοπό αυτόν προϋπολογισμού. Εξάλλου, στην απόφαση περί παραπομπής δεν περιλαμβάνεται κανένα στοιχείο ούτε σχετικά με τον αριθμό των παρεχόντων τις εν λόγω υπηρεσίες επιχειρηματιών ούτε όσον αφορά τα αντίστοιχα μερίδιά τους αγοράς, έστω και αν από την απόφαση αυτή φαίνεται να απορρέει ότι η θεωρούμενη ως έχουσα εν προκειμένω σημασία γεωγραφική περιοχή περιορίζεται στο έδαφος του Δήμου της Γένοβας. Όμως, αυτή η οριοθέτηση της έχουσας από γεωγραφική άποψη σημασία αγοράς φαίνεται ελάχιστα πειστική, ενώ, εξάλλου, ο *Giudice di pace* στηρίζει τη συλλογιστική του σχετικά με τον επηρεασμό του

ενδοκοινοτικού εμπορίου στο γεγονός ότι το θεσπισμένο με το νομοθετικό διάταγμα 507/93 καθεστώς καλύπτει το σύνολο των ιταλικών δήμων. Εν πάση περιπτώσει, τα μνημονευόμενα στην απόφαση περί παραπομπής πραγματικά στοιχεία φαίνονται λίαν ατελή ώστε να μπορεί να συναχθεί ότι ο Δήμος της Γένοβας κατέχει δεσπόζουσα θέση στη σχετική αγορά.

- 29 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί αν αντίκειται προς τα άρθρα 86 ΕΚ και 82 ΕΚ η εισπραξη δημοτικού φόρου διαφημίσεως, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης. Επομένως, τα σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων αυτών προδικαστικά ερωτήματα είναι απαράδεκτα.
- 30 Όσο για τα άρθρα 87 ΕΚ και 88 ΕΚ, των οποίων την ερμηνεία ζητεί επίσης το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να υπομνησθεί ότι αυτές οι διατάξεις εφαρμόζονται επί των υπό οποιαδήποτε μορφή χορηγουμένων από τα κράτη ή μέσω κρατικών πόρων ενισχύσεων οι οποίες νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό ευνοώντας ορισμένες επιχειρήσεις ή ορισμένες παραγωγές.
- 31 Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι η απόφαση περί παραπομπής δεν περιέχει επαρκή στοιχεία ούτε όσον αφορά τον προορισμό των αντλούμενων από τον δημοτικό φόρο διαφημίσεως εσόδων ούτε όσον αφορά τις συγκεκριμένες λεπτομέρειες της οργανώσεως της υπηρεσίας δημοσίας αφισοκολλήσεως, η οποία πρέπει κατ' ανάγκη να λειτουργεί, όπως προβλέπει το άρθρο 18, παράγραφος 2, του νομοθετικού διατάγματος 507/93, στους ιταλικούς δήμους που διαθέτουν κατοικούντα πληθυσμό υπερβαίνοντα τα τρεις χιλιάδες άτομα. Κατά συνέπεια, βάσει των παρασχεθέντων από τον Giudice di pace ενημερωτικών στοιχείων, δεν μπορεί να συναχθεί ο βαθμός της νομικής και οικονομικής αυτοτέλειας που ο Δήμος της Γένοβας και άλλοι ιταλικοί δήμοι παρέχουν στους ανθρώπινους και τεχνικούς πόρους που διατίθενται για την παροχή αυτής της δημόσιας υπηρεσίας, όπως ούτε εξάλλου μπορεί να συναχθεί ότι τα προερχόμενα από τον επίμαχο φόρο έσοδα χρησιμοποιούνται, εν όλω ή εν μέρει, για τη χρηματοδότηση των δαπανών λειτουργίας αυτής της υπηρεσίας. Αντίθετα προς την υποστηριχθείσα από την Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση θέση, δεν προκύπτει ότι μπορεί να υποστηριχθεί με βεβαιότητα ότι τα εν λόγω έσοδα προορίζονται αποκλειστικώς για τη χρηματοδότηση του γενικού προϋπολογισμού του δήμου και ότι αυτά δεν θα

μπορούσαν, σε καμιά περίπτωση, να χρησιμοποιηθούν για τη χορήγηση κρατικής ενισχύσεως κατά την έννοια του άρθρου 87 ΕΚ.

- 32 Επομένως, το σχετικό με την ερμηνεία των άρθρων 87 ΕΚ και 88 ΕΚ προδικαστικό ερώτημα είναι επίσης अपαράδεκτο.
- 33 Αντιθέτως, όσον αφορά το ζήτημα εάν ο κοινοτικός φόρος διαφημίσεως συνιστά εμπόδιο στην ελευθερία παροχής υπηρεσιών ασύμβατο με το άρθρο 49 ΕΚ, τα παρασχεθέντα με την απόφαση περί παραπομπής στοιχεία είναι επαρκή για να δοθεί στο ερώτημα αυτό λυσιτελής απάντηση.

Επί του προδικαστικού ερωτήματος σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 49 ΕΚ

- 34 Με το ερώτημά του, ο Giudice di pace ζητεί κατ' ουσίαν να τον πληροφορήσει το Δικαστήριο αν αντίκειται προς το άρθρο 49 ΕΚ η είσπραξη ενός φόρου όπως ο θεσπισμένος με το νομοθετικό διάταγμα 507/93 δημοτικός φόρος διαφημίσεως, στον οποίο υπόκεινται, ιδίως, οι διασυνοριακού χαρακτήρα παροχές υπηρεσιών αφισκοκολλήσεως λόγω του τύπου εγκαταστάσεως είτε του παρέχοντος είτε του αποδέκτη των υπηρεσιών αυτών.
- 35 Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 49 ΕΚ επιβάλλει την άρση κάθε περιορισμού στην ελευθερία παροχής υπηρεσιών, ακόμα και αν ο περιορισμός αυτός εφαρμόζεται αδιακρίτως επί των παρεχόντων υπηρεσίες, είτε ημεδαπών είτε αλλοδαπών, όταν αυτός μπορεί να απαγορεύει ή καθ' οιονδήποτε τρόπο να δυσχεραίνει τις δραστηριότητες του παρέχοντος υπηρεσίες που είναι εγκατεστημένος σε άλλο κράτος μέλος όπου νομίμως προσφέρει ανάλογες υπηρεσίες. Εξάλλου, η ελευθερία παροχής υπηρεσιών είναι επωφελής τόσο για τον παρέχοντα

όσο και για τον αποδέκτη των υπηρεσιών (αποφάσεις της 13ης Ιουλίου 2004, C-262/02, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2004, σ. I-6569, σκέψη 22, και C-429/02, Bacardí, Συλλογή 2004, σ. I-6613, σκέψη 31, καθώς και η παρατιθέμενη νομολογία).

- 36 Εξάλλου, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι ένα εθνικό φορολογικό μέτρο που παρεμβάλλει εμπόδια στην άσκηση της ελευθερίας παροχής υπηρεσιών μπορεί να συνιστά απαγορευόμενο μέτρο, είτε αυτό εφαρμόζεται από το ίδιο το κράτος είτε από οργανισμό τοπικής αυτοδιοικήσεως (βλ., υπό την έννοια αυτή, την απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2001, C-17/00, De Coster, Συλλογή 2001, σ. I-9445, σκέψεις 26 και 27).
- 37 Προκειμένου περί του ζητήματος εάν η εκ μέρους των δημοτικών αρχών είσπραξη ενός φόρου όπως ο φόρος διαφημίσεως συνιστά ασύμβατο με το άρθρο 49 ΕΚ εμπόδιο, πρέπει, καταρχάς, να επισημανθεί ότι ένας τέτοιος φόρος επιβάλλεται αδιακρίτως επί όλων των παροχών υπηρεσιών που συνεπάγονται διαφήμιση σε εξωτερικούς χώρους και δημόσιες αφισοκολλήσεις στην περιφέρεια του οικείου δήμου. Επομένως, οι σχετικοί με την είσπραξη αυτού του φόρου κανόνες δεν προβλέπουν καμιά διάκριση έχουσα σχέση με τον τόπο εγκαταστάσεως του παρέχοντος ή του αποδέκτη των υπηρεσιών αφισοκολλήσεως ή έχουσα σχέση με τον τόπο καταγωγής των προϊόντων ή των υπηρεσιών που αποτελούν το αντικείμενο των μεταδιδόμενων διαφημιστικών μηνυμάτων.
- 38 Περαιτέρω, διαπιστώνεται ότι ένας τέτοιος φόρος επιβάλλεται μόνον επί των διαφημιστικών δραστηριοτήτων σε εξωτερικούς χώρους, οι οποίες συνεπάγονται τη χρήση του διαχειριζομένου από τις δημοτικές αρχές δημοσίου χώρου και ότι το ύψος του εν λόγω φόρου μπορεί να θεωρηθεί ως μέτριο σε σχέση με την αξία των πληττομένων με αυτόν υπηρεσιών. Υπό τις συνθήκες αυτές, η είσπραξη ενός τέτοιου φόρου σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να απαγορεύει, να δυσχεραίνει ή να καθιστά κατ' άλλον τρόπο λιγότερο ελκυστικές τις παροχές διαφημιστικών υπηρεσιών που θα πραγματοποιούνταν στην περιφέρεια των οικείων δήμων, συμπεριλαμβανομένης της περιπτώσεως κατά την οποία οι παροχές αυτές είναι διασυνοριακού χαρακτήρα λόγω του τόπου εγκαταστάσεως είτε του παρέχοντος είτε του αποδέκτη των υπηρεσιών αυτών.

- 39 Από τις προηγούμενες σκέψεις προκύπτει ότι το άρθρο 49 ΕΚ πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αντίκειται προς αυτό η είσπραξη ενός φόρου όπως ο δημοτικός φόρος διαφημίσεως που έχει θεσπιστεί με το νομοθετικό διάταγμα 507/93.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 40 Δεδομένου ότι η διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόμπου που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτόν εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν προκειμένου να υποβάλουν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο έτεροι πλην των εν λόγω διαδίκων δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Τα σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 82 ΕΚ, 86 ΕΚ, 87 ΕΚ και 88 ΕΚ προδικαστικά ερωτήματα είναι απαράδεκτα.

- 2) Δεν αντίκειται προς το άρθρο 49 ΕΚ η είσπραξη ενός φόρου όπως ο δημοτικός φόρος διαφημίσεως που έχει θεσπιστεί με το *decreto legislativo n° 507 — Revisione ed armonizzazione dell'imposta comunale sulla pubblicità e del diritto sulle pubbliche affissioni* (νομοθετικό διάταγμα αριθ. 507 — Αναθεώρηση και εναρμόνιση του δημοτικού φόρου διαφημίσεως και των δικαιωμάτων αφισκοκολλήσεως), της 15ης Νοεμβρίου 1993.

(υπογραφές)